

УДК 378.016:78.071.2:37.091.39

Ірина ТОПЧІЄВА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики музичної освіти, хорового співу та диригування
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна
e-mail: irina_top4ieva@ukr.net

ОРІЄНТИРИ ОНОВЛЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті висвітлюються інноваційні напрямки оновлення змісту диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики в умовах факультетів мистецтв педагогічних університетів. Розглянуто специфіку диригентсько-хорової діяльності суб'єктів навчального процесу у цілісній взаємодії форм і методів її інноваційного оновлення. Автором статті доведено, що інноваційне облаштування диригентсько-хорової підготовки зумовлює інтелектуальну насиченість навчального процесу, відкриває простір до формування інноваційної культури мислення майбутніх учителів музики у розумінні ними комплексної виконавсько-технологічної стратегії управління диригентсько-хоровим процесом.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, диригентсько-хорова підготовка, творче мислення, інноваційне навчальне середовище, творчість, самостійність.

Нагальна потреба вирішення завдань модернізації освітнього процесу в сучасній вищій школі, спричинена новими реформаторськими реаліями в освітній сфері, які, координуючи зміст і форми організації навчального процесу на факультетах мистецтв, актуалізують першочерговість змін у підходах до мистецького навчання майбутніх учителів музики. Основним завданням якого є формування універсальних творчих особистостей студентів, як носіїв національної культурної спадщини, здатних до трансформації мистецьких знань, проектування й досягнення оригінальних мистецько-педагогічних результатів.

З цих позицій, нагальність оновлення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики на факультетах мистецтв педагогічних університетів підтверджена постулатами нової філософії освіти про організацію змісту знання як «світоглядних цінностей, які формуються в процесі навчально-виховної діяльності, визначають духовний світ особистості, її особистісну позицію, роль і способи поведінки в суспільстві» (В. Андрущенко) [9, 6]. Такий підхід до підготовки фахівців у галузі мистецької освіти впливає на вибір педагогічних стратегій і методів диригентсько-хорової підготовки, уможливорює необхідність створення умов для самостійного здійснення студентами мистецького процесу як акту творчості, зумовлює нагальність інноваційних змін для формування у студентів творчої активності, цілеспрямованості, продуктивного творчого мислення, самостійної позиції у вирішенні диригентсько-хорових завдань.

Рух навчального мистецького процесу в інноваційних напрямках його організації передбачає

широке використання активних та інтерактивних форм проведення занять. Перспективність впровадження яких у зміст підготовки фахівців мистецької галузі обґрунтована у наукових працях А. Козир, В. Лабунця, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, В. Федоришина, Д. Юника та інших провідних вчених-практиків, зосереджених на проблемі вдосконалення музичної освіти та пошуку перспективних напрямків її модернізації. Аналіз наукової літератури (І. Коваленко, І. Парфентьева, З. Софроній, І. Цюряк та ін.) доводить, що інноваційні орієнтири у навчальному процесі є важливою умовою професіоналізації майбутніх учителів музики і передбачають комплексне формування фахових компетенцій у системі формування досвіду організації та упорядкування диригентсько-хорового середовища.

У даному вимірі варто підкреслити, що специфіка диригентсько-хорової діяльності в концентрованому вигляді відображає цінності минулого і сучасного, допомагає студентам глибше пізнати себе та збагатити свій внутрішній світ, розширити музичний простір, відкрити для себе нові площини мислення для забезпечення продуктивності диригентсько-хорового процесу. Творча природа диригентсько-хорової діяльності уможливорює активне впровадження інноваційних технік у мистецьке навчання студентів для употужнення творчого потенціалу, активізації інтелектуально-мисленневих процесів майбутніх учителів музики у категоріях образності, емоційності, варіативності, діалогізму, мислення на рівні прийняття рішень у пошуку нової дії для оперативного розв'язання творчих завдань та досягнення якісного результату.

Безпосередньо переходячи до викладу основного матеріалу статті, зауважимо, що традиційні напрями організації диригентсько-хорової підготовки студентів орієнтуються на класичні технології, які передбачають безпосередню трансляцію знань від педагога до студента та мають репродуктивний характер навчання на основі пояснювально-ілюстративних методів, монологу викладача, освоєння диригентсько-хорових умінь та навичок студентами, дзеркально відображаючих алгоритми технік викладача, здійснення студентами навчальної дії суто в рамках запропонованих педагогом вимог.

Необхідність розширення простору диригентсько-хорової підготовки для виявлення студентами ініціативи, свободи, волі, самостійної творчості направлення їх до самостійного дослідження мистецьких творів і ситуацій навколо них спрямовує навчальний процес в інноваційному напрямку його організації. Дані умови передбачають відхід від авторитарної системи, налагодження суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між педагогом і студентом, проєкцію на студента, як упорядника і керівника диригентсько-хорового процесу, цілеспрямованого на його продуктивно-результативне перетворення. Безперечно, такий шлях більш складний і довший у термінах педагогічного процесу, але набагато перспективніший у розумінні професійного становлення майбутніх фахівців.

Інноваційне облаштування диригентсько-хорової підготовки зумовлює інтелектуальну насиченість навчального процесу, а саме: постановку педагогом проблемних і дискусійних питань, висвітлення різних підходів до трактування музичних творів, провокування студентів до коментарів, створення авторських моделей інтерпретацій художніх образів тощо. Направлення студентів на моделювання диригентсько-хорових ситуацій стане корисним під час відтворення реальних умов диригентсько-хорової діяльності. Введення у початковий процес активних інноваційних методів, зокрема кейс-методу, будуть сприяти ґрунтовному зануренню студентів зміст конкретної диригентсько-хорової ситуації, всебічному аналізу її наявних характеристик, віднайденню неузгодженостей, дослідженню шляхів їх усунення у прикладному аспекті.

Інтерактивний напрям передбачає активну взаємодію педагога і студента, спрямовану на стимулювання інтелектуально-творчої активності студентів під час відтворення ними зворотнього зв'язку на ситуації-провокації, невідповідності помилки, продукування і підтримку їх зацікавленості у досягненні ціннісно-значущого особистісного результату. Самостійне створення студентами

«саморозвиненого інформаційно-ресурсного середовища» (Г. Селевко) здійснюється у даному процесі відповідно законів психології творчості та виявляється у самостійному вирішенні ними нових диригентсько-хорових завдань, результативність «суб'єктивної новизни» яких позначена маркерами рівнів творчого розвитку майбутніх учителів музики [5, 364].

Проектний напрям концентрує у собі змістовну сутність диригентсько-хорової діяльності, відкриває простір до освоєння студентами цілісного алгоритму диригентсько-хорової діяльності у рамках поетапної проєктної дії, а саме: дослідження, створення власної інтерпретації, формулювання цілей, завдань, результатів; створення моделі проєкту (узгодження ресурсів, термінів, методик, ходу проведення роботи тощо); поетапну реалізацію проєкту; презентація проєкту, рефлексія отриманих результатів. Дані умови сприяють осмисленню майбутніми вчителями музики інформаційних масивів диригентсько-хорової діяльності, активізують управлінські механізми у напрямку операційно-технологічного упорядкування творчого процесу. Практичне освоєння студентами проєктних технік уможливується завдяки активній педагогічній підтримці педагога, спрямовуючого студентів до поетапного визначення і детального аналізу елементів, етапів, методик диригентсько-хорової діяльності.

Евристичний напрям розширює управлінські можливості майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки, надає поштовх до власного вибору продуктивного способу дії, відповідно об'єктивних характеристик творчої ситуації; сприяє варіативному розв'язанню диригентсько-хорових завдань, їх узгодженості з нагальними потребами; уможливають інтуїтивне висунання студентами проєктів вирішення диригентсько-хорових завдань, створення власної інтерпретації хорового твору ті її реалізації у хоровому звучанні. Спрямування студентів до самостійного пошуку розв'язання диригентсько-хорових завдань уможливує інтелектуально-творче наповнення навчального процесу, формує у майбутніх учителів музики найвищий рівень мислення – творче мислення, яке дозволяє відчувати себе виконавцем-інтерпретатором, самостійною творчою індивідуальністю у пошуку, відборі та застосуванні власних знахідок, нових оригінальних підходів до відтворення власної інтерпретації художнього образу, здатного, не зупиняючись на досягнутому, генерувати нові альтернативні творчі ідеї, екстраполюючи їх на мету як на образ майбутнього діяльнісного результату.

Інформаційно-комунікативний напрям передбачає активне включення в навчальний

процес технологічних (комп'ютерних) засобів, які сприяють формуванню у студентів умінь оперувати навчально-мистецькою інформацією, напрацюванню комунікативного потенціалу, формуванню дослідницьких умінь для вибору оптимальних рішень диригентсько-хорової діяльності, навичок аналізу, синтезу інформаційних масивів, їх якісного перетворення. Можливості сучасних інформаційних засобів дозволяють створювати студентам відео-портфоліо власних диригентсько-хорових досягнень, а комп'ютерні мережі відкривають можливості для порівняння з якіснішими, більш вдалимими взірцями, що відкриває простір до розвитку оцінювально-критичних умінь студентів у напрямку самореалізації. Непересічного значення має даний напрям у формуванні ціннісно-естетичної сфери студентів впродовж прослуховування й аналізу різноманітних інтерпретацій творів хорового мистецтва у виконанні знаних діячів і колективів, ознайомлення з техніками та технологіями роботи з хоровими колективами видатних диригентівтощо.

Викладений матеріал дозволяє констатувати, що інноватизація навчального процесу на факультетах мистецтв педагогічних університетів, орієнтованого на оновлення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів, є гарантом продуктивних перетворень і результативних зрушень у свідомості і навчальній діяльності майбутніх учителів музики. Наскрізний характер інноваційних орієнтирів націлений на всі форми диригентсько-хорової підготовки студентів, що дозволяє майбутнім учителям музики досягнути їх специфіку у цілісності прийомів і стратегій. Таким чином, створення активно-інноваційного навчального середовища у процесі диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів відкриває простір до формування інноваційної культури мислення майбутніх учителів музики у розумінні ними комплексної виконавсько-технологічної стратегії управління диригентсько-хоровим процесом, створює умови для саморозвитку і самореалізації, відкриття нових площин мислення для забезпечення продуктивності диригентсько-хорової підготовки.

Список використаних джерел

1. Библер В. С. Мышление как творчество. Введение в логику мысленного диалога. М.: Полиграфиздат, 1975. 399 с.
2. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. М.; Л.: Музгиз, 1958. 187 с.
3. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти : навчально-методичний посібник для магістрів, викладачів мистецьких дисциплін, студентів вищих навчальних закладів освіти. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 267 с.
4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-х т. Т. 1. М.: Народное образование, 2005. 556 с.
5. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: монографія / за заг. ред. І. А. Зязюна. Київ: Наукова думка, 2003. 262 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.
7. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. Пособие для студентов высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2007.
8. Цюряк І. О. Особистісний підхід у диригентсько-хоровій підготовці студентів-магістрів // Імідж сучасного педагога. № 6 (183), 2018. С. 84–88.
9. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.

References

1. Bybler V.S. (1975) *Thinking as creativity. Introduction to the logic of mental dialogue*. M.: Polyhrafyzdat, 399 s. [in Russian].
2. Ehorov A. A. (1958) *Essays on the teaching methods of choral disciplines*. M.; L.: Muz-hyz, 187 s. [in Russian].
3. Kozyr A. V., Fedoryshyn V. I. (2011) *Introduction to the acmeology of artistic education: a teaching and methodological manual for masters, teachers of artistic disciplines, students of higher educational institutions of education*. K. : NPU imeni M.P.Drahomanova, 267s. [in Ukrainian]
4. Selevko H.K. (2005) *Encyclopedia of educational technology*. M.: Narodnoe obrazovanye, 556 s. [in Russian].
5. Orlov V. F. (2003) *Professional formation of future teachers of artistic disciplines: theory and technology: monograph*. Kyiv: Naukova dumka, 262 s. [in Ukrainian].
6. Padalka H.M. (2008) *Pedagogy of Art (Theory and methodology of teaching artistic disciplines)*. K.: Osvita Ukrayiny, 274 s. . [in Ukrainian].
7. Polat E.S. (2007) *Modern pedagogical and information technologies in the education system: studies. Manual for students of higher. studies. establishments*. M.: Yzdatel'skyu tsentr «Akademyya», 354 s. [in Russian].
8. Tsyuryak I.O. (2018) *Personality approach in conducting-choral training of masters students*. – Imidzh suchasnoho pedahoha. 6 (183), 2018. S. 84–88. [in Ukrainian].
9. Filosofiya osvity (2009): *Philosophy of Education: Textbook / For Collegiate. edit Andrushchenko V.*. K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 329 s. . [in Ukrainian].

Ирина Топчиева. Ориентиры обновления дирижерско-хоровой подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов

В статье освещаются инновационные направления обновления содержания дирижерско-хоровой подготовки будущих учителей музыки в условиях факультетов искусств педагогических университетов. Рассматривается специфика дирижерско-хоровой деятельности субъектов учебного процесса в целостной взаимодействия форм и методов ее инновационного обновления. Автором статьи доказано, что инновационное устройство дирижерско-хоровой подготовки предопределяет интеллектуальную насыщенность учебного процесса, открывает пространство к формированию инновационной культуры мышления будущих учителей музыки в понимании ими комплексной исполнительно-технологической стратегии управления дирижерско-хоровым процессом.

Ключевые слова: будущее учителя музыки, дирижерско-хоровая подготовка, творческое мышление, инновационная обучающая среда, творчество, самостоятельность.

Iryna Topchieva. Landmarks for upgrades of conductor-choral preparation for students of faculties of art of pedagogical universities

The article covers innovative directions of updating the contents of conducting-choral training of future music teachers in the faculties of art of pedagogical universities. There is an urgent need to expand the space of conducting-choral preparation for revealing students the initiative, freedom, will, independent work of directing them to independent study of artistic works and situations around them directs the educational process in the innovative direction of its organization. The emphasis is on the specifics of conducting-choral activity, in particular its creative nature, which enables the active introduction of innovative techniques in the artistic training of students for exerting creative potential, activating the intellectual-minded processes of future music teachers in the categories of imagery, emotionality, variability, dialogue, thinking at the level making decisions in search of new action for the prompt solution of creative tasks and achievement of a qualitative result. The guidelines for updating conductor-choral training of students at the faculties of arts of pedagogical universities are the problem-dialogical, interactive, project, heuristic, information and communication directions of its modernization. The author of the article has proved that the innovative arrangement of conducting-choral training determines the intellectual saturation of the educational process, opens the space for the formation of an innovative culture of thinking of future music teachers in the sense of their complex executive-technological strategy of conducting-choral process management.

Key words: future music teachers, conducting and choral training, creative thinking, innovative teaching environment, creativity, independence.